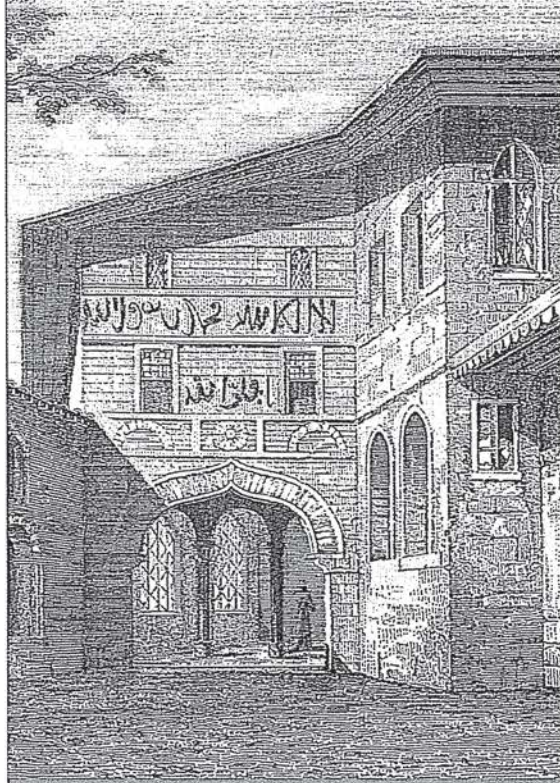

HACI BAYRAM-I VELİ

EDİTÖR
İBRAHİM ETHEM ARIOĞLU

KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

© T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜTÜPHANELER VE YAYIMLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
3616

KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ
603

ISBN: 978-975-17-4093-9

www.kulturturizm.gov.tr
e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

EDİTÖR
İbrahim Ethem ARIOĞLU

FOTOĞRAFLAR
Abdulkerim ERDOĞAN
Alim KORKMAZ
Dericizade Faruk KÜÇÜK
Avni NAKKAŞOĞLU (Hat)
Semra ATA (Tezhib)
Ankara Büyükşehir Belediyesi

YAPIM
Grafiker Reklam Ajansı
Uluslararası Piri Reis Kültür Ajansı

BASKI
İmak Ofset Basım Yayın
Atatürk Caddesi Göl Sokak No:1 , 34197
Yenibosna, Bahçelievler/İstanbul
Telefon: 444 62 18
Genel Ağ: www.imakofset.com
e-posta: info@imakofset.com

Baskı Yeri ve Tarihi: İstanbul, 2018
Baskı Adedi: 1500

Hacı Bayram-ı Veli / editör : İbrahim Ethem Arioğlu ; fotoğraflar :
Abdulkerim Erdoğan...[ve başkaları] – 1. bs. - Ankara : Kültür ve Turizm
Bakanlığı, 2018

662 s. : rnk. fotog. ; 27 cm. – (Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler
ve Yayınlar Genel Müdürlüğü; 3616, Kültür Eserler Dizisi; 603)

ISBN : 978-975-17-4093-9

1. HACI BAYRAM-I VELİ (1352-1430) 2. BAYRAMİYE 3. TARİKATLAR
- İSLAM DİNİ - BAYRAMİLİK

1. Arioğlu, İbrahim Ethem, ed. 2. Erdoğan, Abdulkerim
2977526092

Hacı Bayram-ı Velî Hazretleri'nin Günümüz Halk Şairleri Üzerindeki Tesiri

Oğuzhan Aydın*

Giriş

Anadolu erenlerinden olan Hacı Bayram-ı Velî, ömrü boyunca halka Hak yolunu anlatmaya çalışmıştır. Gerek döneminde gerekse döneminden sonra yetişen şairlerin eserlerinde yer edinmiştir. Doğumu, Anadolu'da gezdiği yerler, hocası, müritleri, yaşayışı, ilmi, ölümü şairlerin şiirlerine konu olmuştur. Bu bakımdan makalede, aşık edebiyatı mihrinde Hacı Bayram-ı Velî'nin Anadolu coğrafyasında her noktaya nüfuz edecek kadar güçlü bir isim olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Bilindiği gibi XIII. yüzyıl, Türk edebiyatında büyük akisler uyandıran tasavvuf asrıdır. Türklerin İslamiyet'e girişleri, İslam ülkelerinde tasavvuf hareketlerinin başladığı dönemdir. İslam ülkelerinde hicretin II. asrından itibaren şeyh, mürşit, sûfi adlarıyla maruf tasavvuf büyüklerinin etrafında toplanmalar başladı. Bu asırda Şam'da, sonraki asırda ise Irak ve Horasan'da bu tür tasavvuf ekolleri oluştu. Semerkant, Buhara, Fergana, merv gibi Türk-İslam çevrelerinde tasavvuf âlimleri yetişmeye başlamıştır.

Türkler arasında asıl tasavvuf hareketi Ahmed Yesevî ile birlikte genel bir ekolleşme ile teşekkül etmeye başlar. Ahmet Yesevî; Mansûr Ata, Harezmi Sa'îd Ata, Süleymân Hakîm Ata, Lokmân Perende, Mevlânâ, Hacı Bektaş Velî gibi halifeleri ve müritleri yetiştirip Anadolu ve Balkanlara gönderdi. Dolayısıyla Anadolu ve Balkanlarda hızlı bir Türkleşme ve İslamlaşma hareketi yaygınlaştı. Bu İslamlaşma hareketi ise doğrudan tasavvuf kurumları ve özellikle de daha sonra Nakşibendilik potasında kaynaşacak olan Yesevilik vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Türklüğü, İslam ve tasavvufla Mâverâü'n-

* Dr. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

nehr’de yoğuran bu öncü sûflerin ayak izlerini takip eden, Anadolu’da doğmuş ve Türk-İslam kültürüne hizmet etmiş veliler de yetişmiştir. Bunlardan birisi de Hacı Bayram-ı Velî’dir. Hacı Bayram-ı Velî, yaşayışı, icraatları, örnek davranışları, sözleri vb. özellikleri ile menkibelere, şüirlere, çeşitli eserlere konu olmuştur. Ayrıca, Yeseviliğin Nakşibendilik içerisinde kaynaşması ve Hacı Bayram’ın tarikatı olan Bayramiliğin de Nakşibendilik ve Halvetilik tarikatlarından mürekkep olması, onun Orta Asya Türk tasavvuf sistemi ve geleneğinin Anadolu’daki güçlü bir temsilcisi olduğunu da göstermektedir.

Halk şairlerimiz de şüirlerinde Anadolu’nun her noktasına sirayet etmiş, muhabbetini yüzyıllardır kaybetmemiş, devrinde gördüğü hürmetin ve sevginin günümüze kadar etkisini kaybetmeden intikal ettiği Hacı Bayram’a yer vermişlerdir. Onun vasıflarını ve hayatının önemli noktalarını şüirleştiren, Türk halkına onu tanıtmayı, sevdirmeyi adeta kendilerine bir vazife edinmişçesine yer veren halk aşıklarımız, adeta Mâverâü’n-nehr’den neşet eden Türk tasavvuf geleneğini günümüze nida etmektedirler. Bu makalede de halk şairlerinin şüirlerinde Hacı Bayram’ın etkileri incelenecektir.

Hacı Bayram-ı Velî’nin Hayatı

Hacı Bayrâm-ı Velî’nin asıl adı Nûman’dır. Ankara yakınlarındaki Solfasol (Zülfadl) köyünden Koyunlucalı Ahmed’in oğludur. İlköğrenim hayatına Solfasol’da başlamıştır. Hocası Şeyh İzzeddin’den Arapçayı öğrenmiştir. Hacı Bayram’ın bir hocasının da Hallaç Mahmud Efendi olduğu söylenmektedir. Kendisi kuvvetli bir medrese (üniversite) tahsili görmüş, ilim yolunda “müdürrisliğe-profesörlüğe” kadar yükselmiştir. Müteâkiben Ankara’da Kara Medrese-Melike Hatun Medresesi’nde “Müdürris-Profesör” olarak hocalık yapmıştır. Bu sırada, bir üveysi olan Safevî Şeyhi Hamidüddin Aksarayî (Somuncu Baba) tarafından Şeyh Şücâ vasıtasıyla Kayseri’ye davet edildi. Burada şeyhinin bazı kerametlerini açıkça gören Hacı Bayram-ı Velî, ona intisap etti ve müdürrisliği terk ederek büyük bir ruhî istidat gösterip “tasavvuf-tefekkür ve iman” yolunu seçti. Kendisine tasavvuf yolunda el veren şeyhi Hamudiddin Aksarayî ile birlikte Rûm, Şâm ve Hicâz’a gitti. Mekke’de üç yıl kadar kaldı. Daha sonra yine şeyhi ile birlikte Aksaray’a yerleşti. Şeyhinin vefatından sonra onun halifesi olarak Ankara’ya döndü. İlk icraat olarak da, ilim-tasavvuf-toplum hocalığındaki öncülüğü, birleştirici-bütünleştirici yönleriyle, Halvetiyye (Safeviyye) ve Nakşibendiye tarikatlarını da birleştirerek Bayramiyye tarikatını kurdu.

Hacı Bayram-ı Velî; bilgi, sabır, beceri, tefekkür ve hoşgörü ile tasavvufi olgunluğa ulaşarak “ilim-tasavvuf” sentezini yapmıştır. Hacı Bayram-ı Velî’nin müritleri ve halifeleri arasında; Yazıcızade Mehmed Efendi, Fâtih’in Hocası Akşemseddin ve Eşrefoğlu Rûmî’nin de buldukları bilinmektedir. Böylece kısa zamanda şöhreti bütün Anadolu’ya yayılan Hacı Bayram-ı Velî, çevresine, çoğu toprakla uğraşan ziraatçı halktan meydana gelen büyük bir cemaati toplamayı başardı. Şöhretini

çekemeyen -İslam terminolojisindeki tam adıyla 'haset' eden- bazı din adamları; onu, seriata uymayan bir hareketin temsilcisi gibi göstererek değişik senaryolar hazırlayıp, devrin padişahı Sultan II. Murad'a şikâyetle bulundular. Bunun üzerine Hacı Bayram-ı Velî, padişah tarafından Edirne'ye davet edildi. O da, Akşemseddin gibi birkaç müridiyle birlikte Edirne'ye giderek padişahı ve diğer devlet büyüklerini ziyaret etti. Saray çevresince Hacı Bayram-ı Velî'de görülen bazı olağanüstü hâller sebebiyle, saray erkânınca derhal fark edildi ve sorguya lüzum görülmeden özür dilenerek padişahın iltifatıyla karşılanmış oldu. Hacı Bayram-ı Velî, Edirne'de kaldığı sürece, II. Murad'ın da talimatıyla Eski Câmîi'de vaazlar verdi. II. Murad, Hacı Bayram-ı Velî'nin dönüşünü bizzat makam arabası ile sağladı. Hacı Bayram-ı Velî de Ankara'ya dönüşü esnasında Gelibolu'ya da uğradı; orada Muhammediye'nin yazarı Yazıcızâde Mehmed Efendi ve onun kardeşi Ahmed Bîcan'la görüştü, onlar da bu tasavvuf büyüğünün yoluna müntesip oldular.

Şeyhi Hacı Bayram'a büyük muhabbet ve hürmet duyan Yazıcıoğlu Mehmed de meşhur eseri Muhammediye'nin "hatîmetu'l-kitâb" babında şeyhi Hacı Bayram'dan övgüyle bahsetmiştir. Ona hitaben yazdığı şu beyit, şeyhine olan hürmeti ve şeyhinin nazarındaki azametini gösteren güzel bir örnektir:

Cihânın kutbu mâhı Hacı Bayrâm

Cihânın şeyhi şâhı Hacı Bayrâm (Muhammediye c.4, 807)

Hacı Bayram-ı Velî'nin, Anadolu'daki millî edebiyatın ve tasavvufî hayatın gelişip yayılmasında büyük rolü olmuştur. Akşemseddin, Eşrefoğlu Rûmi, Dede Ömer Sikkini, Akbüyük, Kızılca Bedreddin gibi birçok halife de Hacı Bayram-ı Velî'nin yanında yetişmişlerdir. Hacı Bayram-ı Velî, 1429-30'larda Ankara'da vefat edince, bugün yine Ankara'da kendi adıyla anılan Hacı Bayram Camii Külliyesi'nde, yani İmparator Augustus Mâbedi'nin de yanındaki türbesinde ebedî istirahatgâhına defnedilmiş.

Hacı Bayram-ı Velî'nin müstakil yazılı bir eseri yoktur. Fakat yetiştirdiği pek çok eser olarak, Anadolu'nun kalbini fetheden ve içtimai nizamı müsbet hale getirmeyi kendilerine vazife bilmiş sûfiler vardır. Bu sûfiler arasında, tasavvuf-medrese arasındaki gerginliğin ve çatışmanın sun'î bir iddia olduğunu gösterir nitelikte medreseli halifeleri olan Akşemseddin, Şeyh Selahaddin, Molla Zeyrek, Ahmed Bîcan, Yazıcıoğlu gibi isimleri sayabiliriz. (Cebecioğlu 1991:120) Bunların eserlerinde onun emekleri çoktur. Kısacası Hacı Bayram-ı Velî, teşkilatçı bir mutasavvıftır. Onun eseri insandır ve onu da yetiştirmiştir. Bu bakımdan "toplumun hocası olarak" hizmeti de büyük olmuştur.

Hacı Bayram-ı Velî'nin bugün elimizde aruzla iki, heceyle de üç şüri bulunmaktadır. Şathiyye ve ilâhî tarzındaki bu şüirlerinin bazıları bestelenmiş olup eskiden tekkelerde zikir sırasında okunurdu. Hacı Bayram, şüirlerini ariflerin dilinden söylemiş, manalarla bezemiştir. Şüirlerinin dili ve hitabı o derece derindir ki, Şeyhülislam Seyyid Fezullah Efendi, Hacı Bayram'ın "Çalabım bir şâr yaratmış" şüirini şerh ederken "Hacı

Bayram'ın ruhu kendüsi nida idüb bu sözü söyler" ifadelerini kullanmıştır. (Cebecioğlu, 1991: 75)

Sayılarının çok az olmasına rağmen, aruzla olsun, hece ile olsun, tamamıyla raksan ve vecdi bir dille söylediği tasavvufi şiirleriyle Hacı Bayram-ı Veli, dinî-tasavvufî Türk Edebiyatının unutulmaz isimlerinden biri olmuştur. Onun eski kaynaklarda ve yeni antolojilerde meşhur olan üç ilâhîsi bulunmaktadır. Ayrıca bu ilâhîler pek çok kişi tarafından yorumlanmaya çalışılmıştır. Her yorumcu bu ilâhîleri kendi bilgi ummanının muhtelif derinliğine, genişliğine ve muhteva zenginliğine göre yorumlamaya çalışır, fakat hepsi de aynı vahdet inancında, yani Allah'ın birliğinde de birleşirler. Aşağıdaki şiir de bu inancı yansıtan bir örnektir. (Güzel 2011)

*Hiç kimse çekebilmez güçtür felegün yayı
Derdine gönül verme bir gün götürür vayı*

*Bir fâni vefâsızdur kavlüne inanma hiç
Gâh bâ'yı ider yohsul, gâh yohsulu ider bâ'yı*

*Oynayı gelür aldudur çünkü eli çabuktur
Bir bunculayın fitne kande bulur arayı*

*Bayram kamu âlimler bu mâninün altunda
Kaf'tan kaf'a hükmeder bilmez bu muammayı*

*Çün yüzünü döndürdü bir lahza karar etmez
Nice seri pâyider döner ider ser-pâyı*

*Ol vâhid ki vahdet kesret'te kani tefrîk
Hızır irmedi bu sırra bildirmedî Mûsâ'yı*

*Miskin Hacı Bayram sen dünyaya gönül verme
Bir ulu imaretdür alma başa sevdâyı"*

Halk Şairlerinin Şiirlerinde Hacı Bayram-ı Velî

Doğumu

Hacı Bayram-ı Veli'nin doğumu hakkında çeşitli rivayetler vardır. Bir rivayete göre Hacı Bayram'ın annesinin karnındaki bebeğin Allah dediğini işittiğini ve karnı içinde sanki yetişkin insan gördüğünü söylemesi, hâlâ halk arasında yaşamaktadır. (Turan 2004:19)

Hacı Bayram-ı Veli ile ilgili yaygın rivayetlerden biri de şudur:

"Bir gün Hacı Bayram'a hamile olan annesi, Açıca Deresinde çamaşır yıkıyormuş, o esnada dereyi eşkıyalar basmış ve Hacı Bayram'ın annesine saldırmışlar. Eşkıyalar Hacı Bayram'ın annesini tam tutacakken gaipten bir nida gelmiş "Dokunmayın o

hatuna! O bir veli anasıdır” Bu sesten ürkiüp şaşırın eşkıyalar hemen kaçmışlar. Bu nidadan Hacı Bayram’ın annesi de ürkmüş ve evladının bir veliyullah olacağını daha o zaman anlamış.” (Benekay 1996:21-22; Turan 2004:18).

Hacı Bayram-ı Veli'nin doğumunu kapsayan dönemi, tasavvufi kıymeti ve birtakım özellikleri, halk şairlerimizin şiirlerinde de yer almıştır. Bu konudaki tespit edilen aşıkların şiirlerini gösterebiliriz: Abdulkadir Güler (Âşık Geylani) aşağıdaki şiirde Hacı Bayram'ın Solfasol köyünde doğduğu ve asıl adının Numan olduğuna atıfta bulunmuştur.

*Ankara’da Solfasol’da doğan bir güneş gibi
Asıl adı Numan’dır Hacı Bayram Veli*

Aşağıdaki dörtlükte Ahmet Poyrazoğlu (Âşık Poyrazoğlu) Hacı Bayram'ın Solfasol Köyünde doğduğunu ve yaşamıyla halka örnek olduğunu anlatmıştır.

*Solfasol köyünde güller bitirdi
Muhabbeti Hacı Bayram Veli'nin*

*Nice cahilleri yola getirdi
Hoş sohbeti Hacı Bayram Veli'nin*

Aşağıdaki şiirde Arif İnan Yıldırım (Yağız Ozan) Hacı Bayram-ı Veli'nin doğum tarihi, doğum yeri, annesi ve babası tarafından adının verildiğini dile getirmiştir

*Yıl bin üç yüz elli iki Solfasol denen köyden
Bir fidan düştü cihana Koyunlucalı Bey'den
Numan denildi adına geçti şölenden toydan
Anası Fatma Hanım'dan emdi sütü helali
Teşrif ettin can hoş sefa Hacı Bayram Veli*

Aşağıdaki şiirde Cemal Alper (Âşık Divani) Hacı Bayram'ın doğum tarihi, adı ve doğum yerinden bahsetmiştir.

*Bin üç yüz elliler gelmiş dünyaya
Numan Ahmet kayıt olmuş künyeye*

*Dergahını Çubuk denen ovaya
Kuran Hacı Bayram-ı Veli dediler*

Aşağıdaki şiirde de Elif Kılıç (Âşık Elifçe) Bayram Veli'nin asıl adından, doğum yerinden ve küçük yaşta eğitim aldığından bahsetmiştir.

*Çubuk'un Solfasol köyünde doğdu
Esas adı Numan Bin Ahmet idi*

*Küçük yaşta eğitim ile yoğruldu
Asalet dileği keramet idi*

Aşağıdaki şiirde Kamil Sayın (Dost Kamil) Hacı Bayram-ı Veli'nin doğum yerini söylemiştir. Cümle aleme yol gösterdiğini insanların ondan feyz aldığını söylemiştir.

*Solfasol köyünden parladı bir nur
Kurbanlar olduğum pir Hacı Bayram*

*Cümle gönüllere eyledi pür nur
Kurbanlar olduğum pir Hacı Bayram*

Aşağıdaki şiirde Nuri Cihan Karataş (Âşık Nuri Çırağı) Hacı Bayram'ın mübarek bir zat olarak doğuşundan, doğduğu zamanın kutluluğundan, doğum yerinden, adından ve temiz bir aileden olduğunu söylemiştir.

*Mübarek adına Numan dediler
Gelişine kutlu zaman dediler*

*Şüphesi yok ehl-i iman dediler
Saçtı etrafına nur Hacı Bayram*

*Ankara'nın şu Solfasol köyünden
Dürüst ebeveynin temiz soyundan*

*İçtiği besbelli hikmet suyundan
Helalmiş emdiği şir Hacı Bayram*

Aşağıdaki şiirde Süleyman Tekerek (Silifkevi) Hacı Bayram'a adının konulmasından ve babasının onun farklı olduğunu anlaması üzerine onu medreseye vermesinden bahsetmiştir.

*Doğunca koydular adını pak Numan
Babası anladı ki bu evlat pek yaman*

*Tuttu elinden geçirmeden çok zaman
Kara medresede buldular aman*

İlim ve Tasavvuf Yönü

Hacı Bayram-ı Veli'nin Ankara'da Kara Medrese'de ve Bursa'da Çelebi Sultan Mehmet Medresesi'nde müderrislik yaptığı bilgisine dayanarak, onun müderrislik yapacak kadar büyük bir ilimle mücehhez olduğu kanaatine varmak mümkündür. Bu bakımdan İslam ilimlerinden fıkıh, hadis, tefsir, kelam, akaid gibi derslerin yanında tasavvuf kaynaklarına ve ayrıca felsefe, mantık, hendese (geometri), hesap, belagat gibi fennî ilimlere de son derece vakıf olduğu Ahmed Bican ve Akşemseddin'in eserlerinden anlaşılmaktadır. (Çebecioğlu 1991:28) Bir tasavvuf adamı olan Hacı Bayram-ı Veli'nin bu denli ilimle işigal etmiş olması ve müridlerinin önemli bir kısmının medreseli kesimden müteşekkil olması, Osmanlı Devleti'nin ilk medresesinde hocalık yapan ve ayrıca Sühreverdî tarikatına mensup olan Davud-ı Kayserî'nin Anadolu'da "ilimsiz

tarikat olmaz" düsturunun bir taşıyıcısı hükmünde olduğunu açıkça göstermektedir. Dünyevi ve uhrevi veçhesi bu şekilde tezyin edilmiş olan Hacı Bayram-ı Velî'nin aşağıdaki şiirlerde ilim yönü işlenmiştir.

Şiirde Abdulkadir Güler (Âşık Geylani) Hacı Bayram'ın tasavvuf ve ilim ehli olduğu dile getirmiştir.

*Tasavvuf deryasında edep erkan sahibi
İlimde bir ummandır Hacı Bayramı Veli*

Şiirde Ahmet Yıldırım (Öksüz Ozan) Hacı Bayram'ın ilim ve derin bilgi sahibi olduğunu anlatmıştır. II. Murat'ın divanına çıktığını anlatmış.

*Bilgisinde derin yürek aranmış
Alemin gözüne böyle görünmüş
İlm-i ledun libasına bürünmüş
Çıkarken divana Bayramı Veli*

Arif İnan Yıldırım (Yağız Ozan) ilimde, irfanda, maneviyatta marifetli olduğunu; hadis, tefsir, fıkıh gibi İslam öğretilerini bildiğini ve Hak yolunun yolcusu olduğunu dile getirmiştir.

*Küçük yaşta kapın çaldı çağrıldın ilme doğru
Tefsir, hadis, fıkıh bildin Hak'ta düzlendi eğri
Hakikati anlamaya cümle ademe çağrı
Bünyen nüfusa geçirdi felsefedeki hali
Akıl eder mi istifa Hacı Bayramı Veli
İlm-i zahir ilm-i batın derecede marifet
Maneviyatta varlığı hoş görü ve letafet
Hamidüddine babadan ince sevgi zerafet*

Bekir Sami Özsoy (Nuri Şahinoğlu) Hacı Bayram'ın ilim için çabaladığını ve müritlerine verdiği önemi anlatmıştır.

*Sen seni bil derde coşar
İlm için dağlar aşar
Müridleri için yaşar
Hacı Bayram Hazretleri*

Hikmet Arif Ataman, Bayram-ı Velî'nin ilim sultanı olduğunu ve İslam ilimlerini hadis, fıkıh bildiğini ve Arap, Fars dillerine hâkim olduğunu anlatmış. Anadolu sahasında eser bıraktığından söz etmiştir.

*Bir devr-i Numan'dın Bayramı Veli
Arabi, Farsî, fıkıh, hadis dersi*

*İlimle sultandın Bayramı Veli
İlim irfan ile bir ışık yaktın
Anadolu'ya eserler bıraktın*

Şair Mehmet Koç (Âşık Erfani) ilim ve tasavvuf üstadı olarak Hacı Bayram'ı gördüğünü dile getirmiş.

*İlm-i tasavvufu sizde okudum
Aradım o Hakk'ı sizlerde buldum
Erfani der sizde kaldı umudum
Verdiğin öğütler başım üstüne*

Mustafa Aydın (Âşık Mustafa) Hacı Bayram'ın fen bilimleri, hadis, fıkıh, kelim gibi dini bilimleri öğrendiğini dile getirmiş. Aynı zamanda Kur'an' da hâkim olduğu zikretmiştir.

*Her zamanın fen bilimi
Tefsir, hadis, fıkıh ilmi
Tahsil etmiş zaman dilmi
Kur'an Hacı Bayram Veli*

Mustafa Karataş (Âşık Karataş) ilim, irfan yolunda emek verdiği, ilmin temellerini attığı, nasihatlerinin sultanlar nezdinde çok değerinin olduğundan ve bu nasihatlerin kaleme alındığından bahsetmiştir.

*Gönüller ummanında sefinesin yüzdürdü
Sultanlara nasihat kitabını yazdırdı
İlim ve irfan için çok temeller kazdırdı
Deryalar not tutular, göller yazdılar*

Osman Erten (Âşık Feryadi) Hacı Bayram'ın ilimi işlediğini dile getirmiştir. Solfasol köyüne ilmi getirdiği söylenmiştir.

*İlmi işledi beyine
Hücreler girdi yayına
Başkent Solfasol köyüne
Hacı Bayram-ı Veli geldi*

Medrese Hayatı ve Müderrisliği

Yukarıda belirttiğimiz üzere Ankara'da Kara Medrese ve Bursa'da Çelebi Mehmet Medresesi'nde görevini hangi tarihte bıraktığı bilinmemekle birlikte müderrislikte bulunmuş olan Hacı Bayram (Cebecioğlu 1991:31), Bursa'da müderrisliği sırasında da şeyhi olan Ebû Hamidüddin Aksarayî'den ayrı düşmemiştir. Hem dini ve fenni

ilimlere vakıf olarak görünen bir müderris, hem de tasavvuf ehline müntesip bir derviş tipiyle karşımıza çıkan Hacı Bayram, Nizamülmülk'ün Anadolu'da başlattığı medrese geleneğinin 14. ve 15. asırdaki temsilcisidir diyebiliriz. Nitekim hüccetü'l-İslam namıyla maruf İmam Gazali de Nizamiye Medreselerinde müderrislikte bulunmuş büyük bir mutasavvıf, -terminolojiye daha uygun bir ifadeyle- sūfidir. İşte Ankara'da, Bursa'da resmî ve gezdiği her diyarda gayr-ı resmi hüviyetle müderrislik yapmış olan Hacı Bayram, aslında Anadolu'daki Gazali gibi müderris-sūfi karakterinin en önemli gösterge taşıdır. Hacı Bayram'ın halk şairlerimizin şiirlerine yansıyan bu önemli özelliği ayrıca dikkat çekicidir. Zira şiirlerdeki bu doku, Hacı Bayram'ın da temsil etmiş olduğu müderris-sūfi tipi, Anadolu'ya halk nazarında sirayet etmiş bir perspektiftir. Halk şairlerimizin şiirlerinde Hacı Bayram-ı Velî'nin bu özelliğini aşağıdaki örneklerde görmekteyiz:

Şiirde Abdulkadir Güler (Âşık Geylani) Aksaray ve Kayseri'de ders aldığı ve müderris olduğunu; medreselerde uzun yıllar ders verdiğini dile getirmiştir.

*Aksaray, Kayseri'de alimlerden ders aldı
Müderris oldu Numan Bayramî'yle ün saldı*

*Uzun yıllar ders verdi, medreselerde kaldı
Konuk sever mihmandır Hacı Bayramı Veli*

Ahmet Yıldırım (Öksüz Ozan) Hacı Bayram'ın medresede müderris iken Hamidüddin Sultan ile tanıştığını. Bu tanışmanın etkisiyle İslam'ı anlatmaya çalıştığından söz etmiştir.

*Mana aleminden kesilmemiş hız
Hamidüddin Sultan gösterince iz*

*Kara medreseden çıktı müderris
Daldı bu irfana Bayram Veli*

Kenan Yazıcı (Âşık Yazıcı) Somuncu Baba ile ilgisinden ve dergâhında Türkçe dersler anlattığından bahsetmiştir.

*Ocağında Türkçe dersler verirdi
İlim irfan ile Bayramı Veli*

*Somuncu Baba'yla zikre dururdu
İlim irfan ile Bayramı Veli*

Akşemseddin, Fatih Sultan Mehmet ve II. Murat ile Münasebeti

Hacı Bayram-ı Velî, hem talebeler yetiştirmiş hem de belli saatlerde camide insanlara vaazlar ve nasihatler vermiştir. Onun medreseli haliflerinden birisi de

Akşemseddin'dir. Halk, Hacı Bayram-ı Veli'nin vaazlarına büyük bir istekle katılmış bazı kerametlerini görünce de ona daha çok bağlanmıştır. Bu şekilde Hacı Bayram'ın etrafında pek çok kimsenin toplandığını gören bazı haset kişiler padişah II. Murat Han'a; "Sultanım, Ankara'da Hacı Bayram isminde biri bir yol tutarak halkı başına toplamış aleyhinde bazı sözler söyleyip saltanatınıza kast edermiş. Bir isyan çıkmasından korkarız." diyerek iftirada bulunmuşlardır. Bunun üzerine Sultan durumun tetkik edilmesi için iki kişi vazifelendirip o kimseyi hemen gidip huzuruma getirin emrini vermiştir. Askerler ellerinde padişahın fermanı olduğu halde Edirne'den kalkıp Ankara'ya gitmişler. Hacı Bayram Veli'ye padişahın davetini iletmışler. Hacı Bayram, davete icabet edip Akşemseddin ve birkaç müridi ile birlikte Edirne'ye gitmiştir. (Bayramoğlu, 1983:25) Edirne'de II. Muratla sohbetlerde bulunmuştur.

Hacı Bayram, II. Murat ile baş başa kaldıkları bir gün odaya getirilen bebek ile Hacı Bayram'ın birden irkildiği ve dikkatle beşiğe bakarak Sure-i Fethi okumaya başladığı rivayet edilir. Beşikte yatan bebeğin kim olduğu bilinmeden şeyhin fetih suresini okuması II. Murat'ı hayretler içinde bırakır. Söz dönüp dolaşp İstanbul'un fethi meselesine gelince Hacı Bayram-ı Velî; "Sultanım Konstantiniyeyi alamayacaksınız. Ama orası alınacaktır. Bunu ben dahi göremeyeceğim. Orası, sağ tarafına dönerek her şeyden habersiz uyuyan bebeği işaretle şu beşikte yatan çocuk ile bizim Köse tarafından alınacaktır" demiştir (Güzel 1992: XVII; Gündüz, 1984; Altınok 1995:76). Bunun üzerine öğrencilerinden Akşemseddin'i Fatih'e yol gösterici olarak bırakmıştır.

Aşağıdaki şiir örneklerinde, yaşayan halk şairlerinin dilinden Hacı Bayram'ın İstanbul'un fethine dair öngörülleri işlenmiştir.

Abdulkadir Güler (Âşık Geylani) Bayram-ı Veli'nin İstanbul'un fethini Akşemseddin'e müjdelemesini konu almıştır.

*Akşemseddin'in hocası Fatih'e müjde oldu
İstanbul alınacak Bizans'ın benzi soldu*

*Binlerce seveniyle Anadolu'ya doldu
Gönüllere sultandır Hacı Bayram Veli*

Şair Ahmet Poyrazoğlu (Âşık Poyrazoğlu) bu şiirde Hacı Bayram'ın Fatih'in babası II. Murat'a oğlunun İstanbul'u fethedeceğini müjdelediğini dile getirmiştir.

*Murat Han'a fethi o müjdeledi
Alır İstanbul'u bu yavru*

*Tarih tasdik etti, zuhur eyledi
Kerameti Hacı Bayram Veli'nin*

Şiirde Ahmet Yıldırım (Öksüz Ozan) peygamber efendimizin İstanbul'un fethine dair hadisine atıfta bulunmuştur. Akabinde İstanbul'un fethini müjdeleyenin Hacı Bayram olduğu zikretmiştir.

*Peygamberden sonra tek gören odur
Fethin müjdesin ilk veren odur*

*Akşemseddin'ni çeviren odur
Yön verdi sultana Bayramı Veli*

Arif İnan Yıldırım (Yağz Ozan) Peygamberden sonra İstanbul'un fethini müjdeleyenin Hacı Bayram olduğu dile getirmiştir.

*Hoca gitti Mehmet Han'a Akşemseddin muradın
Büyük fetih gösterince parladı yandı adın*

*Resulden sonra müjdecî yağızların mecali
Hakkı eyledik müdafa Hacı Bayram Veli*

Bekir Sami Özsoy (Nuri Şahinoğlu) Hacı Bayram'ın Akşemseddin'in hocası olduğunu, ilk tarikat kurucusu ve İstanbul'un fethinin müjdecisi olduğu anlatmıştır.

*Ebedî tûtsün bacası
Bicanlar gül ve goncası*

*Akşemseddin'in hocası
Hacı Bayram Hazretleri*

*Büyük fethin muştucusu
İlmin zihin yorucusu*

*İlk tarikat kurucusu
Hacı Bayram Hazretleri*

Cemal Alper (Âşık Divanı) II. Murat Han'a İstanbul'un fethinin Hacı Bayram-ı Velî tarafından haber verildiği anlatılmıştır.

*Divanı tanırız er oğlu eri
Tarih böyle yazmış öteden beri*

*İkinci Murad'a fetih haberi
Veren Hacı Bayram-ı Velî dediler*

Şiirde Dursun Cavaklı (Âşık Cavaklı), Hacı Bayram'ın İstanbul'un fethi için öğrencisi Akşemseddin'i yetiştirmesi için Fatih'e gönderdiğinden bahsetmiştir.

*Alınmadı neden niçin
O yanardı için için*

*İstanbul'un fethi için
Önder Hacı Bayram Veli*

*Padişaha yol gösterdi
Akşamsettin'i gönderdi*

*Fatihleri yetiştirdi
Sultan Hacı Bayram Veli*

Fevzi Şahin (Hürmetli) Hacı Bayram'ın, Fatih'in İstanbul'u alacağını bildiğini dile getirmiş ve nefsine yenik düşmediği anlatmıştır.

*Her konuda üstün galebe gelen
İstanbulu Fatih alacak bilen*

*Hürmette nefsinden çok şeyler silen
Ankara'da Hacı Bayram Veli*

Hikmet Arif Ataman Hacı Bayram'ın peygamber müjdesini iletliğini, İstanbul'un Fatih tarafından alınacağını ve İstanbul'un Müslüman olacağını müjdelediğini zikretmiştir.

*Sultan Murat'ın huzuruna çıkan
Yüce bir irfandın Bayramı Veli*

*Kostantin olmuştu bir kara diken
Elbette bulunur kaleler söken*

*Fatih Sultan Mehmet beşikte iken
Bu güle gülşendin Bayramı Veli*

*Kostentiniyeyi Mehmet alacak
Peygamber müjdesi yerin bulacak*

*İçindeki insan İslam olacak
Sözlere femandın Bayramı Veli*

Mehmet Köşe (Âşık Kaptani) Hacı Bayram'ın, Sultan Murat'ın davetine icabet edip Edirne şehrine gitmesini ve Sultan Murat'ın Hacı Bayram'ın müridi olduğunu dile getirmiştir.

*O bir sahib-ül zamandır hey yana saldı
Davet eyledi padişah Edirne'ye de geldi*

*İlmimi çok takdir etti o da müridi oldu
Sutan Murat feyz buldu Hacı Bayram Veli'den*

Mustafa Aydın (Âşık Mustafa) Hacı Bayram'ın İstanbul'un fethini Murat Han'a müjdelendiğini ve Fatih'in İstanbul'u alacağını söylediğini anlatmıştır.

*Müjde verir Murat Han'a
Fetih nasip Fatih Han'a*

*Nasip değil sana bana
Zaman Hacı Bayram Veli*

Şiirde Mustafa Öztürk (Âşık Öztürk), Hacı Bayram'ın Edirne'ye varıp Sultan Murat ile görüştüğünü, çocuk yaştaki Fatih'in İstanbul'u alacağını müjdelediğini işlemiştir.

*Niyet ettin padişahı görmeyi
Gönül yolu ile hatır sormayı
Amacın yol idi orda kalmaya
Sultanları sırlı yoldaş olmuşsun
Varıp gittin Edirne'ye ulaştın
İkinci Murat'la hasbihal ettin
Beşikte Fatih'e hüküm ilettin
Gerçekleri bildiren bir can olmuşsun*

Nurettin Türkan (Âşık Kul Nuri) Hacı Bayram'ın müjdelediği İstanbul'un fethinin gerçek olduğundan ve Akşemseddin'i yetiştirdiğinden bahsetmiştir.

*Sultan Murat gelip ziyaret etti
Açtı Kostantin'i feraset etti
Şehzade Mehmet'i işaret etti
Çıktı kerameti Hacı Bayram'ın
Muhabbet yolunda imanı dini
Silmmişti kalbinden nefreti kini
Aldı yetiştirdi Akşemseddin'i
Fikri marifeti Hacı Bayram'ın*

Selahattin Kazanoğlu (Âşık Kazanoğlu) Hacı Bayram'ın peygamber müjdesi olan İstanbul'un fethini bildiği anlatmıştır.

*Biliyordu peygamberin methini
Hissetmişti İstanbul'un fethini
Fatih'e gönderdi Akşemseddin'i
Ankara'nın ortasında bir veli*

Hacı Bayram-ı Velî'nin Üzerinde Etkisi Olan Önemli Şahsiyetler

Hacı Bayram-ı Velî, Mâverâü'n-nehr'den Anadolu'ya uzanan Türk Müslümanlığı ve tasavvuf geleneğinin önemli temsilcilerinden bir tanesidir. Bu geleneği anlamak, bu gelenek içerisindeki idol ve ekolleri anlamayı sağlayacaktır. İslam, Orta Asya Türk coğrafyasına tebarüz ettiği için beri Türk bölgelerinde İslam ve İslam ilimleri fert ve cemiyet hayatında büyük değişikliklere yol açmıştır. Bu değişim, sadece inanç geleneklerini etkilememiş, Türk toplumunun hayatına aksedebilecek her türlü maddi

ve manevi kıymetlerin rolünü belirlemiştir. Mesela fennî ilimleri tetikleyen yeni sosyal nizam, el-Harezmi, el-Kindî, el-Birûnî, Sabit b. Kurrâ gibi alimleri yetiştirmiştir. İslam ilimlerinde Türk bölgesi öylesine yol almıştır ki, Hindistanlı büyük İslam alimi İmam Rabbani, Türkleri işaret etmekle “biz şeriat ilimlerini onlardan öğrenmişiz” diyerek bu ilerlemeyi ve İslam etkisini en sarih şekilde göstermektedir.

Hayatın her alanında insan elinin değmesi gereken her konuyu İslam’ın öngördüğü hassasiyetle ele alan Türk zümreleri tasavvuf konusunda da ayrı bir hassasiyet çizgisi üzerinde durarak tasavvufu belirli bir sistem ve gelenek çerçevesinde kurumlaştırmışlardır. Yukarıda da sözünü ettiğimiz ilim ve tasavvuf ilişkisi, bu kurumun vazgeçilmezlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Pir-i Türkistan Ahmed Yesevî’nin mührüyle yol alan bu tasavvuf kurumunda, içinden çıkardığı güçlü isimler kendisinden sonra gelenlere yada çağdaşlarına her zaman ilham kaynağı olmuşlardır. İşte bu ilham kaynaklarından bir tanesi de Hacı Bayram’dır. Halk şairlerimiz de Türk toplum yapısına ve hayatına perçinlenmiş bu anlayıştan hareketle, Hacı Bayram’ın etkileşim sahasını şüirlerine yansıtmışlardır. Bu husustaki örnekler şunlardır:

Abdulkadir Güler (Âşık Geylani) Hacı Bayram’ın II. Murat, Mevlâna ve Yunus Emre’nin çağdaşı olduğunu dile getirmiştir.

*O da Mevlâna gibi Yunus Emre çağdaşı
Hacı Bektaş-ı Veli onun da arkadaşı*

*Sultan ikinci Murat güzide bir sırdaşı
Baştan başa irfandır Hacı Bayramı Veli*

Ahmet Poyrazoğlu (Âşık Poyrazoğlu) Hacı Bayram’ın yolunun Hakk yolu olduğunu ve batıl önünde Hz. Ali gibi yiğit olduğunu anlatmıştır.

*Adı Numan Hacı Bayram Veli’dir
Yolu sevgi Hak Muhammet yoludur*

*Küfr önünde Şah-ı Merdan Ali’dir
Şecaati Hacı Bayramı Veli’nin*

Bekir Sami Özsoy (Nuri Şahinoğlu) Hacı Bayram’ın Somuncu Baba’nın müridi olduğu ve Anadolu’da Bektaş-ı Veli, Yunus gibi Türk-İslam kültürünü yaydığını dile getirmiştir.

*Tamdı Hakk’a zikre virdi
Sucai takvim çevirdi*

*Somuncu Baba şagırdı
Hacı Bayram hazretleri*

*Erenlerin sofrasında
Bektaş, Yunus sevdasında*

*Anadolu ortasında
Hacı Bayram hazretleri*

Binali Kılıç (Âşık Hüsrani) Bayram lakabını şeyhinden aldığı, Kara medresede yetiştiğini ve Bayramilik tarikatını kurduğunu zikretmiştir.

*Şeyhinden ikram oldu ona Bayram lakabı
Sonra kara medresede doldu gönül kabı*

*Tevhid-i efal ile Bayramilik başladı
Tevhid sıfatı ile yüreğini haşladı*

Cemal Alper (Âşık Divani) Somuncu Baba tarafında lakabının verildiğini ve Somuncu Baba tarafından yetiştirildiğini anlatmıştır.

*Somuncu Baba'dan adını almış
İlim irfanı burada bulmuş*

*Dostun kapısına desturla gelmiş
Giren Hacı Bayram-ı Veli dediler*

Elif Kılıç (Âşık Elifçe) isminin şeyhi Somuncu Baba tarafından verildiği ve kendisi gibi Anadolu erenlerinden olan Hacı Bektaş-i Veli'den etkilendiğini işlemiştir.

*Hacı Bektaş'tan etkilenerек
İlime bilime daldı severек*

*Hakk'tan aldığı halka vererek
Tanrı buyruğuna rivayet idi*

*Ankara'nın merkezinde türbesi
Elifçeğim akın etti herkesi*

*Lakabına Hacı Bayram denmesi
Şeyh Hamidüddin'den emanet idi*

Şiirde Fevzi Şahin (Hürmetli) Hacı Bayram-ı Veli'nin Hacı Bektaş-i Veli'nin arkadaşı olduğundan tasavvufla gönlünün yıkandığından bahsetmiştir.

*Hacı Bektaş Veli yoldaşı olan
İçine kapanıp ölmeden ölen*

*Tanrı'nın ışığı gönlüne dolan
Ankara'da Hacı Bayram Veli*

Hikmet Arif Ataman Hacı Bayram'ın Somunca Baba dergahından feyz aldığından bayram lakabının verildiğinden bahsetmiştir.

*Bayramda Somuncu Baba'ya geldin
Numan idin Bayram ismini aldın*

*Kara medreseye müderris oldun
Derya-yı ummandın Hacı Bayram Veli*

Şiirde Hüseyin Soğuk (Âşık Mihmani) Hacı Bayram'ın Hz. Muhammed aşkıyla yandığını, nasihatler verdiğini dile getirmiştir.

*Muhammet aşkıyla taştıkça taşan
Divane gönlüyle zorlukları aşan*

*Nasihat sunmaya dostluğa koşan
Ankara'da Hacı Bayram Veli*

Mesut Mutluer (Âşık Mutluer) lakabının şeyhi Somuncu Baba tarafından verildiğini zikretmiştir.

*Somuncu Baba'dan aldı
İlimin dersine daldı*

*Bayram adı ondan kaldı
Hacı Bayram-ı Veli ile*

Mustafa Aydın (Âşık Mustafa) şiirde lakabının verilmesinden bahsetmiştir.

*Somuncu Baba ustası
Kaldırdı gönlümde yası*

*Bayram oldu hülâsası
İrfan Hacı Bayram Veli*

Şiirde Mustafa Öztürk (Âşık Öztürk) Hacı Bayram'ı Hz. Ali ve Hacı Bektaş'a benzetmiştir.

*Yol gereği ikrar verdin uluya
Ben seni benzettim Merdan Ali'ye*

*Pirim hünkar Hacı Bektaş Veli'ye
Pire teslim olan bir han olmuşsun*

Şiirde Nurettin Türkan (Âşık Kul Nuri) Hacı Bayram'ın mutasavvıf bayrağını Hoca Ahmed Yesevi'den aldığını işlemiştir. Bu silsilenin Tapduk Emre, Mevlâna, Hacı Bektaş gibi Hacı Bayram-ı Veli'ye de geldiğini dile getirmiştir.

*Tevekkülün merkezinde Yesi Ahmet Yesevi
Tapduk Emre, Pir Mevlana, Hacı Bektaş-ı Veli*

*Şah-ı Nakşi, Abdulkadir, Silsile-i Rufai
Somuncu Baba'dan almış kervanı Hacı Bayram Veli*

Şürde Selahattin Kazanoğlu (Âşık Kazanoğlu) Hacı Bayram'ın Somunca Baba'dan ilim irfan öğrendiğini, lakabının bir bayram günü somuncu Baba tarafından verildiğini dile getirmiştir.

*Somuncu Babayla bir bayram günü
Buluşunca başlar ilim düğünü*

*Hacı Bayram olur değişik ünü
Ankara'nın ortasında bir veli*

Hacı Bayram-ı Velî'nin Dergâhı ve Dini- Tasavvufî Yönü

Tasavvufta dergahlar son derece önemli mekanlardır. Tarikat muhibleri ve müntesiplerinin daima girip çıktığı ve hürmet ettiği bu mekanlar yalnızca bir tarikatın derviş yetiştirme mekanları olmamış, buldukları beldeyi, köyü, şehri mamur etmeye memur vasıta olan merkezler olarak faaliyet görmüştür. Günümüze kadar gelen dergâh geleneğinde dini gün ve geceler ihya edilir, halka açık vaaz verilir, vakfiyeleri vasıtasıyla ticaret yapılır, hücreleriyle derviş yetiştirilir ve bu dervişleri çeşitli coğrafyalara göndermek suretiyle alp-eren kurumu devam ettirilir.

Hacı Bayram-ı Velî, Cebecioğlu'nun yaptığı çıkarıma göre yaklaşık 20 sene Akmedrese adı da verilmiş olan kendi dergahında postnişinlik yapmıştır. Bu dergâh inşa olunduktan kısa süre sonra şöhreti çabucak yayılmış ve her cihetten mürit ve muhibbi olmuştur. Dergâhı, Yoğunduar semtinde Roma İmparatorluğundan kalma Augustus Mabedi'nin yanına inşa edilmiştir (Cebecioğlu 1991:51). Dergâhın en önemli simalarından biri ise, şüphesiz Akşemseddin'dir. Ak Şeyh adıyla maruf olacak olan Akşemseddin'in, şeyhi Hacı Bayram-ı Velî'ye hitaben söylediği şu şiir, Hacı Bayram'ın tasavvufi derinliğinin anlaşılması bakımından önemlidir:

*Bu ışkı ben bilmezidüm bu bir aceb sevdâyımış
Bir zerresi ay u güneş bir katresi deryâyımış
Bahşışde kemter bahşışı bu akl u fehm ü can u ten
Himmatde ednâ menzili ol çerh-i heftüm tâyımış
Bu ıskımış varlık kamu eyü yavuz uçmak tamu
Girü kalanı ey amû dek bir kuru gavgâyımış
Geh yil gibi dönerimış gah od olup yanarımış
Gâh toz olup tozarımış gâhi yağmur gâh kayımış
Tan mı eger Belkîs'e taht ile Süleymân gönlini
Kem nökeri İskender ü kemter kuli Dârâ'yımış
Bu ıška ders idememiş Ebû Hanife, Şafi'î
Hikmetleri şagirdi hem ol Bû Ali Sinâ'yımış
Ey Şemse'd-din gel Hüdhüd'e uy kim bulasın ışkı sen
Kim lâ-mekân Kaf'ında ol bir bi-nişan Ankâ'yımış (Eraslan 1984:414)*

Dergahların, -nam-ı diğer tekke, zaviyelerin- hiç şüphe yok ki en meşakkatli meşguliyeti, bizzat postnişin olan mürşidin marifeti ve uğraşlarıyla gerçekleştirilen manevi terbiye vasıtasıyla derviş, sūfi yetiştirmesidir. Bu eğitim ve terbiyeler tasavvuf ekollerinde farklı farklı olmak suretiyle çeşitlilik göstermekte olsa da esas amaç ideal Müslüman karakterini ortaya çıkarması olduğundan ağır denilebilecek bir Müslümanlık eğitimi uygulanır. Halveti ve Nakşibendi usullerinin kaynaşmasından mürekkep Bayramiyye tarikatı da çeşitli usuller vasıtasıyla dergâha dervişliğe namzet olarak kabul edilen bireyleri yetiştirmiştir. Hem Hacı Bayram-ı Velî'nin aldığı manevi terbiye hem de tasavvufun canlı olarak yaşandığı bu dergahların hayatın içerisine son derece nüfuz ettiğinin bir delili olarak, işte halk şairlerimizin şiirlerinde de akisleri doğrudan görülmektedir.

Aşağıdaki şiirde Ahmet Yıldırım (Öksüz Ozan) Hacı Bayram-ı Velî'nin dergahında pek çok talebe yetiştirdiğinden onlara çeşitli nasihatlerde bulunduğundan, Hacı Bayramın da bu dergâhta piştiğinden bahsetmiştir.

*Nice talebeyle sürdürdü hayat
Cihan sultanına etti nasihat*

*Öğrendi öğretti hadisle ayet
Dayandı Kuran'a Bayramı Veli*

*Bayramı derğahta pişti özleri
Alemi ısıtır hala közleri*

*Kudretin yolunda gördü gizleri
Dalınca seyrana Bayram-ı Veli*

Aşağıdaki şiirde Elif Kılıç (Âşık Elifçe) Hacı Bayram-ı Velî'nin tasavvufla kendini bulduğundan ve İslami yayma yolunda ilerlediğinden bahsetmiştir.

*Hacı Bayram-ı Veli kendin bilmiştir
İslamlığı yayan mürşit olmuştur*

*Tasavvuf yönünde gönül bulmuştur
Muhabbet içinde zarafet idi*

Aşağıdaki şiirde İhsan Yavuzer (Âşık Yavuzer) Hacı Bayram-ı Velî'nin dergahının yüceliğinden bahsetmiştir.

*Kalmaz insanın günahı
Bu dergah gönül dergahı*

*Bulmak istersen Allah 'i
Hacı Bayram Veli'ye gel*

Aşağıdaki şiirde Mehmet Seyhan (Âşık Seyhani) Hacı Bayram-ı Velî'nin tarikat ehli olduğundan ve temelini şariat olduğundan bahsetmiştir.

*Tasavvufur düzeni eylemiştir tarikat
Doğruydu onda olan özündeydi hakikat*

*Tek Hakk'ın düzeniydi temeliydi şeriat
Durdur Hak Divanına Hacı Bayram-ı Veli*

Aşağıdaki şiirde Mesut Mutluer (Âşık Mutluer) Hacı Bayram-ı Veli'nin dergahının herkese açık olduğundan bahsetmiştir.

*Gelen yolcu kona kona
Dergaha açtı ona*

*Vergiden muaftır sana
Hacı Bayram-ı Veli ile*

Aşağıdaki şiirde Nihat Sönmez (Ozan Nihat) dergâhın da her türden insanın olduğundan ve muhabbetle herkesi birlikte tutmaya çalıştığından bahsetmiştir.

*Onun meclisinde her insan vardı.
Alemle cahilli beraber sardı.*

*Muhabbetle birlik helvası kardı,
Koca Sultan Hacı Bayram Veli.*

Aşağıdaki şiirde Nurettin Türkan (Âşık Kul Nuri) Hacı Bayram'ın dergâhının ün kazandığından devlet büyüklerinin bile boyun büküp onun kapısını çaldığından bahsetmiştir.

*Bayramiyye tarikatı yayıldı
Gıyabında hürmet ile sayıldı*

*Âli Osman Devleti'nde duyuldu
Tasavvuf şöhreti Hacı Bayram'ın*

*Boyun büküp kapısını çaldılar
Riyakarca dergaha daldılar*

*Vergiden kaçanlar mürid oldular
Arttı cemaati Hacı Bayram'ın*

Sonuç

Bu yazıda, Türk-İslam coğrafyasında tasavvuf hareketi mihverinde Hacı Bayram-ı Velî'nin âşıklar üzerindeki etkisi ve âşık şiirlerine yansması incelenmiştir. Onun yalnızca zaman ve mekân bağlamında tasavvufi çevreye, devlet erkanına, medrese çevresine ve etrafına toplanan halka değil, zamanı ve mekânı tüm boyutlarıyla aşarak bilhassa Anadolu'da hemen her mıntıkaya ve her çevreye hitap etmiş, sesini duyurmuş bir sûfi olduğu âşıkların dilinden de ikrar olunmuştur.

Hacı Bayram-ı Velî'nin âşıklarımızın şiirine yansıyan vasıflarına ve hayatının birtakım noktalarına ayrı başlıklar halinde eğildiğimiz çalışmada görmekteyiz ki, Hacı Bayram'ın doğumu, eğitimi, müderrisliği, manevi terbiyesi, halife ve talebeleri, İstanbul'un fethi, tarikati neredeyse eksiksiz bir biçimde parçalar halinde hayat hikayesini tamamlayan birer vesika niteliğinde irdelenmiştir. Dolayısıyla bu kadar detayın âşıkların sanatına yansması bakımından âşıklarımızın tasavvuf cereyanına olan bilgisi göze çarpmaktadır. Ayrıca Hacı Bayram'ın tasavvuf hareketi içerisinde ne kadar kıymetli bir yerinin olduğu da görülmektedir. Diğer bir nokta ise bu şiirlere muhatap olan halkın, tasavvuf hareketine ve Hacı Bayram'a karşı zamanı aşan sevginin sürdürülmesine büyük bir vesile olmasıdır.

Şiirlerde dikkati çeken önemli bir husus ise Hacı Bayram-ı Velî'nin dışında birtakım önemli sûflerin de adının zikredilmesidir. Somuncu Baba, Şah-ı Nakşibend, Ahmed er-Rifai, Ahmed Yesevî, Abdulkadir Geylani, Hacı Bektaş gibi isimlerin şiirlerde Hacı Bayram-ı Velî ile birlikte anılması, Anadolu'da âşıklarımız tarafından da tanınmış ve tanıtılmış olan Türk tasavvuf geleneğinin Türk halkına ne denli nüfuz ettiğini ve aşinalığın olduğunu göstermektedir.

Bir bakıma âşıkların çoğu Hacı Bayram-ı Velî'den feyz almışlardır denilebilir. Zira halka bu kadar yakınlaşmış ve aralarında ünsiyet kurulmuş önemli isimler mutlaka bu halkın ve coğrafyanın ortak paydasında ve değerinde buluşmuştur. İşte 14 ve 15. asrın önemli isimlerinden biri olan Hacı Bayram-ı Velî de Türk halkının hissiyatında, millî vicdanında, dinî duygularında ortaklaşa rol almış bir erendir.

*Senin âşıkların sana dertlenir
Dağlar taşlar bile hareketlenir*

*Senden alan bereketlenir
Karda Hacı Bayram Velî'yi gördüm*

*Boşuna söylemez gerçek bir âşık
Bütün âşıklara olmuştur maşuk*

*Sanki şu gönlüme girdi bir ışık
Nurda Hacı Bayram Velî'yi gördüm*

KAYNAKLAR

ALPTEKİN, A. Berat-A. Güzel-H.İ.Şahin, *Türk Halk Şiiri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2011.

AYNI, M. Ali, *Hacı Bayram Veli*, İstanbul, 1986.

BAYRAMOĞLU, Fuat, *Hacı Bayram Veli Düşüncelerinin Günümüze Kadar Süren Etkileri*, 1980.

CEBECİOĞLU, Ethem, *Hacı Bayram Veli*, Ankara, 1991.

ÇELEBİOĞLU, Amil, Muhammediye "Kitab-ı Muhammediye", C. 4, *Tercüman 1001 Temel Eser*, İstanbul, 1975.

ERASLAN, Kemal, *Akşemseddin'in Dinî-Tasavvufî Şiirleri*, Ekim 1984, C: XLVIII, S: 394, s. 411-417.

Evliyalar Ansiklopedisi, *Hacı Bayram-ı Veli Maddesi*, İstanbul, 1992.

ÇELİK, Metin, *Hacı Bayram Veli*, İstanbul, 2013.

GÜZEL, Abdurrahman-A. TORUN, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014.

TURAN, Fatma Ahsen, AYDIN Oğuzhan, *Günümüz Halk Şairlerinin Dilinden Ankara'nın Manevi Mimari*, *Hacı Bayram-ı Veli*, Ankara, 2012.